

Medlemsblad för Svensk-Lettiska Föreningen

Nr 1 (4) 1996, januari

Ordförande: John Crafoord, tel 08/759 08 19

Redaktion: Rune Bengtsson, Bäckgårdsvägen 39 I, 143 41 VÄRBY,
tel 08/740 42 53, 782 26 37, fax 782 26 41 e-post rune.bengtsson@prv.se

Bäste medlem!

Nytt år har börjat och med det nya
föresatser. Vi i styrelsen hoppas kunna
bredda och fördjupa våra engagemang,
men som tidigare påpekats behöver vi
utöka vår medlemsstock för att få
finansiella och personella resurser för allt
detta. Värva alltså medlemmar! Med-
lemsavgiften är 100 kr och postgirot 94
86 93-7.

Föreningens årsmöte kommer att hållas
stadegenligt i april månad. Vi vill redan
nu påminna om **motionstiden** som går ut
den 31 januari (eftersom vi är sena med
meddelandet, kommer styrelsen att
välvilligt behandla även motioner som
kommer något sent).

Närmare detaljer om årsmötet och dess
kringaktiviteter kommer senare, men vi
kan redan nu utlova att det blir ett
intressant möte, där hjälpverksamhet och
bistånd sätts i fokus.

Det som är mest spännande med
engagemanget i Svensk-Lettiska före-
ningen är att följa alla små och stora
samarbetsprojekt som pågår i kommun-
kommun, församling-församling, fadder-
fängelsekund, herrgård-herrgård, mu-
seum-museum. Tema för detta med-
lemsblad är sådana samarbetsprojekt.
Förhoppningsvis kan dessa artiklar ge
inspiration till ytterligare aktiviteter.

Rune Bengtsson

Några ord om Lettgallen

Illustrationen i huvudet av detta nummer av Medlemsbladet utgöres av ett frimärke i
serien som kom ut 1928 till 10-årsjubiléet av republiken Lettlands tillkomst. Motivet på
märket är borgruinen och katolska kyrkan i Rēzekne. Rēzekne är huvudort i Lettgallen,
den östligaste av de lettiska provinserna och är bl a känd för sin keramiktillverkning.
Staden är sedan flera hundra år en viktig trafikknut. Både vägar och (från 1860) järnvägar
Riga-Moskva och S:t Petersburg-Berlin passerar staden. Trots detta centrala läge, känner
sig många människor i Lettgallen bortglömda i det nya samhället. "Allt händer i Riga" är
en vanlig kommentar. Glöm alltså inte bort Lettgallen vid val av vänorter eller vid
etablering av verksamhet i Baltikum!

Baltiska vänorter

En intressant publikation för personer med intresse för Baltikum är "*Svenska kommuners vänorter - förteckning 1994*". I den kan man finna de svenska kommuner som har kontakt på vänortsbasis eller på annat sätt med motsvarande i Baltikum. Flest kommuner har någon form av kontakt med Estland - 72 st. Därefter följer Lettland med 24 kontakter och Litauen med 17 (19 enligt senaste uppgifter). De nämnda siffrorna kan man sedan jämföra och sätta i relation till andra fakta om balter och Baltikum. Man kan t ex jämföra antalet vänorter med antalet baltiska flyktingar som kom till Sverige i samband med andra världskrigets slut. Utan konkurrens flest flyktingar kom från Estland - ca 26.000, vilket är ca 6,5 gånger fler än det kom från Lettland (ca 4.000). Från Litauen kom det endast ca 500 flyktingar. Det kom alltså 52 gånger fler estniska och 8 gånger fler lettiska flyktingar än litauiska vid krigsslutet. Om vi konstanthåller antalet vänorter i Litauen till 17 samt multiplicerar med 52 resp 8 borde de svenska kommunerna ha 136 vänorter i Lettland och inte mindre än 884 i Estland! Det innebär att varje svensk kommun skulle ha fler estniska vänorter, eftersom det finns 286 kommuner i Sverige.

Om man i stället utgår från det givna antalet estniska vänorter, borde antalet svenska kommuner med vänorter i Lettland vara åtta gånger färre, dvs nio, medan i praktiken endast en kommun borde ha någon litauisk vänort. Ett annat sätt att jämföra är med utgångspunkt i ländernas folkmängd. Eftersom det bor flest människor i Litauen, borde det finnas flest svenska vänorter just där osv. Skillnaden i folkmängd är dock på långa vägar inte så stor som skillnaden mellan antalet vänorter i resp land.

I vilka delar av landet kan man då finna de kommuner som har baltiska vänorter? Det visar sig att kommuner med vänorter i Litauen huvudsakligen finns i Småland, (sydöstra) Skåne och Blekinge. Där finns sexton av de numera nitton kommunerna med litauiska vänorter. De resterande kommunerna är Linköping och - intressant nog - Haparanda och Kalix!

Största delen av de kommuner som har vänorter i Estland står att finna i mellersta delen av landet, i Sörmland, Uppland, Värmland, Dalarna. De sydligaste kommunerna med estniska vänorter tycks vara Kävlinge och Eslöv och den nordligaste Skellefteå. Även de flesta vänortskontakterna med Lettland finns i Mellansverige. Den sydligaste kommunen med lettisk vänort är Klippan och den nordligaste Ånge.

Flera kommuner har mer än en baltisk kontakt. Sådana kommuner är Gotland, Hedemora, Nacka, Norrtälje, Strängnäs (Estland och Lettland) samt Södertälje (Estland och Litauen). Litauiska Kaunas har Växjö som vänort men också kontakter med Linköping.

Det finns säkert också andra infallsvinklar på vänorts- (och liknande) kontakter mellan Sverige och Baltikum. Det vore t ex intressant att undersöka vilken målsättning man har med sin kontaktverksamhet (på båda sidor om Östersjön) för att sätta den i relation till det praktiska skeendet.

saxat ur "Litauen-nytt", red Andris Dziedziņš

Svensk-lettiska ordböcker

Intresset i Lettland att lära sig svenska är stort. Många människor vill knyta Lettland närmare Norden, kulturellt, ekonomiskt och på andra sätt. Även här i Sverige finns ett visst intresse att lära sig lettiska - se t ex artikeln om vänortssamarbetet Lidingö-Saldus. Ett behov finns alltså för ordböcker mellan svenska och lettiska. Redan 1991 kom Mirdza Krastiņas "Svensk-lettisk ordbok" ut på förlaget Memento. Ordboken omfattar ca 25.000 ord. 1995 kom ännu en Svensk-lettisk ordbok, denna gång skriven av Solveiga Elsberga och Rute Iļedīna och utgiven både i Lettland av förlaget Jāņa Sēta och i Sverige av Norstedts. Denna ordbok omfattar 20.000 ord. Ännu saknas dock en lettisk-svensk ordbok. Vad som närmast är på gång är en svensk-lettisk, lettisk-svensk ordbok i fickformat där vardera avdelningen omfattar ca 7.000 ord. Utgivare är förlaget Norden i Riga som redan gett ut en fickordbok till och från danska och som planerar utgivning även av finsk, norsk och isländsk ordbok. Förlaget Norden har även gett ut grammatikor i svenska (skriven av Hillevi Sällebrant) och norska.

Catharina Palme-Nilzén samt Frälsningsarméns Karin Hultgren och Bertil Rodin studerar tillsammans med delar av styrelsen ritning och modell över Skangal, gården i Lettland som familjen Palme donerat till Frälsningsarmén. Ett 30-tal medlemmar och andra intresserade mötte upp den 22 november när föreningen anordnade ett möte om det spännande Skangal-projektet. Catharina berättade fängslande om gårdens historia och egna minnen från barndomens somrar.

Frihetens fångar i Alvesta

Den 6 juni 1994 visades på TV 2 dokumentären "FRIHETENS FÅNGAR". Reportaget handlade om kvinnofängelset i Riga. Flera hjälpinsatser har gjorts från Sverige, olika samfund, enskilda och föreningar har hjälpt till med kläder, sängar och mycket annat som fängelset behövde. Fängelset har stora problem med skulder och fastigheterna som står på ofri grund. För ett land som behöver komma på fötter igen efter ockupation och umbäranden är säkert de kriminella ett klientel som man inte prioriterar i första hand.

"FRIHETENS FÅNGAR" är numera en förening som startade i Alvesta i Småland. Målet är, att finna faddrar till de kvinnor på fängelset som så önskar. Vid vårt första besök den 29/9 1994 betonade fängelseledningen vikten av att ge kvinnorna nya relationer utanför murarna, eftersom deras egna familjer ofta saknar intresse att stödja.

Idag är vi 50 faddrar som skriver 1 gång/månad till var sin fånge. Antingen schablonhälsning, men ofta svarar kvinnorna. Det har visat sig att de har behov att berätta om sin situation. Vid vårt senaste besök i slutet av oktober 1995, då 4 faddrar och 3 stödpersoner + 1 rysk tolk deltog, inhandlades en mängd lettiska frimärken, med vilka vi har bättre möjlighet att underlätta för fångarna att svara.

Vår andra målsättning är att bidra till fångarnas sysselsättning. Efter självständigheten 1991 drog den största uppdragsgivaren, den sovjetiska armén tillbaka alla sina beställningar. Vi har samlat in tyger och garner och beställde lapptäcken och olika handarbeten. Vid vårt senaste besök där i oktober 1995 köpte vi så tillbaka dessa arbeten, som vi tänker sälja här i Sverige, till att börja med bland faddrarna.

Vår verksamhet finansieras helt av privata gåvor, enstaka kyrkliga kollektor mm. Fängelseledningen har uppskattat mycket våra insatser och är mycket samarbetsvilliga.

Skulle någon i Svensk-Lettiska föreningen känna glädje i att hjälpa oss med översättning (oavlönad sådan) så är behovet stort, eftersom fadderrelationerna blir fler och fler. Tag gärna kontakt med undertecknad, så lämnas jag gärna ytterligare information.

Dorothee Danielsson
Ryttarvägen 31
342 33 ALVESTA
tel 0472/121 14

Sång och dans i Huddinge

Den i Lettland så populära sång- och danstruppen Dzintariņš är på turné i Sverige i februari. Truppen består av 24 små charmtroll i 7-årsåldern - 9 sångare och 15 dansare. **Lördagen den 17 februari** kan man se och höra dem i **ABF-huset i Huddinge**. Tiden är 14.00 och platsen **Kommunalvägen 28, Huddinge**.

Särskoleverksamheten växer fram

Eve Mandre och Barbro Flodström berättar:

"Så kom "Ledstjärnan" till:

- * Vintern 1993 engagerar "Hoppets stjärna" oss för samarbete med Utbildningsministeriet i Lettland.

- * Dagarna efter nyår 1994 föreläser vi för en stor del av landets rektorer.

- * Februari 1994, praktiskt arbete på en grundskola med särskoleklasser - vi börjar inse värdet av arbetet och hittar Rita och Ginta - våra ständiga följeslagare!

- * April 1994 - seminarierna på Vaivari habiliteringscentrum börjar. Vi tror oss ha funnit vår "bas", där kunskapen ska leva vidare.

- * Hösten 1994 fortsätter vi seminarieserien. Vi bjuder fem lärare och Vaivaris rektor till Sverige på en vecka, där de får se svensk särskola i verkligheten.

- * Skolan på Vaivari ska avvecklas - lilla Lettland har inte råd med en anläggning av Sovjetstorlek.

- * Vi börjar söka ny bas med hjälp av Utbildningsministeriets Anna Dreimane. Glädje och förtvivlan växlar. I maj har vi hittat Ilmars Kalnins, rektor för ett specialskoleinternat och han vill ha "vår" skola som filial. Föga anar han vad det skall innebära av arbete och osäkerhetsfaktorer.

- * Ett tomt daghem finns - alla skolmyndigheter ger sitt godkännande. Snabba faxväxlingar mellan Hoppets stjärnas Maine och Eve i Riga... och så är beslutet fattat. Hemma i Sverige är det Kristi Himmelsfärd...

- * Jakt på inredning, material och skrivandet av projektbeskrivning och anslagssökande börjar... i början av augusti far vi till Riga med fullpackad färdtjänstbuss.

- * Alla planer och linjer dras upp med Anna Dreimane och Ilmars. Rita och Ginta ska börja leta barn.

- * Enligt planerna ska skolan invigas i början av oktober, men Ilmars får magsår av allt jobb och stress.

- * Bakslag på "säkra" stiftelsepengar, vi lever med "Ledstjärnan" som ständig följeslagare i vardagslivet---tänker...funderar.. mycket faxande och ringande över Östersjön...

- * 3 november 1995 är skolan färdig för invigning. De första två klasserna ska nu börja. I den ena 4 autister, i den andra 6 rörelsehindrade särskolebarn.

Svensk och lettisk rektor klipper av band i respektive lands färger. Anna Dreimane talar, känd skådespelerska läser dikter, barn dansar och spelar. "Våra" barn dricker saft och äter kakor och provar det märkliga tomtedodis, Dumleklubbarna och sega råttorna...

- * Sedan börjar vardagen. Snön har kommit. Bussen behöver vinterdäck, den drar mycket bensin och den begagnade bussen behöver reparationer. Resten av skolan behöver renoveras, så att ytterligare 4 klasser får börja. Processen är igång... om alla goda krafter hjälper till kanske den rentav kan fullföljas."

Den 2 december 1995 hade Eve och Barbro anordnat ett trevligt informationssamkväm med julförtäring vid vilket styrelsen representerades av Maija och Rune.

Vänorterna Lidingö-Saldus

Vänortsföreningen Lidingö-Saldus bildades i mars 1993 med syfte att upprätta ett nät av varaktiga vänskapsrelationer mellan Lidingö och Saldus genom att förmedla och underlätta kontakter mellan organisationer, föreningar och enskilda personer i de båda städerna.

Vad har då skett under de knappt tre år, som föreningen funnits till? Tack vare samverkan i Lidingö församling, Lethjälpen, Lutherhjälpen, Lion's, Friluftsförbundet, Sjöscouterna, Lidingöloppet, Lidingö missionsförsamling m fl har vi kommit en god bit på väg i fråga om vänortskontakter. Genom att i första hand satsa på vänskap underlättas möjligheterna att bistå varandra på ett ändamålsenligt sätt. Här följer nu en översikt över vad som hittills åstadkommit.

Genom ett projekt "Fördjupat vänortssamarbete Lidingö-Saldus" besöker städernas representanter för miljövård och äldreomsorg varandra och utbyter erfarenheter. Lidingö församling fick redan i februari 1993 en vänförsamling, Sveta Jana draudze (S:t Johannes församling, i Saldus. Sedan dess har ett alltmer intensivt samarbete mellan kyrkoledningarna, inom diakonin samt barn- och ungdomsverksamhet utvecklats. Kontrinerligt går transporter med kläder, skor och andra nyttföremål till Saldus. Transporterna har hittills kunnat ske gratis genom goda kontakter. I januari 1994 rasade delar av innertaket i S:t Johanneskyrkan ner och hela innertaket har måst bytas. Samtidigt är orgeln, som står under kulturskydd, i akut behov av reparation. I Lidingö församlings kyrkor har ett flertal kollektorer gått till dessa reparationer. Basarer och insamlingar har anordnats till förmån för den diakonala (sociala) verksamheten i Saldus. Barn och ungdomar besöker varandras sommarläger. Friluftsförbundet driver ett flerårigt skogsmulleprojekt. Hittills har 12 från Saldus utbildats till Skogsmulleledare. Sjöscouterna besöker varandras läger. Tennis- och orienteringsklubbarna har kontakter med varandra. Salduslöpare deltar i Lidingöloppet. Kören Saldava med 40 sångare medverkade på nationaldagen den 6 juni 1994 i Millesgården. Utställning och försäljning av keramik, tavlor och textilt konsthantverk från Saldus ordnas årligen i stadshuset. Men i Skärsåtra skola har ritat julkort som tryckts och säljs till förmån för en skola i Saldus, som också fått engelska böcker och en kopiator. En ALU-anställd har under ca ett år arbetat som engelsk-lärare i Saldus. Tre personer från Lidingö går f n på universitetskurs i lettiska - med tanke på Saldus.

Vänortsföreningen fortsätter nu att stimulera de kontakter, som redan finns, att förmedla och underlätta nya kontakter samt att sprida information om Saldus genom utställningar, föredrag, resor etc.

*Sigge Malm
sekreterare i Vänortsföreningen Lidingö-Saldus*

Konsert för Skangalprojektet

Lördagen den 17 februari kl 16.00 i Berwaldhallen

Arrangör: Skangalrådet, Frälsningsarmén

Medverkande: Tua Åberg, Monica & Carl Axel Dominique, Kent Jonsson,
Vasakårens Musikkår, Dalarö Folkhögskolas Vokalensemble

Konfrencier: Kjerstin Dellert

Biljetter: Handels, Östermalmsgatan 71, Radiobutiken, Oxenstiernsgatan 20,
telefonbeställning: 08-784 18 00 m-f 9.00-11.00, 14.00-16.00

Liten lettisk språklektion: räkneorden

1 viens	2 divi	3 trīs	4 četri	5 pieci
6 seši	7 septiņi	8 astoņi	9 deviņi	10 desmit

Intresserad av att följa med till Lettland?

Några av oss i styrelsen planerar att åka till Lettland i augusti. Svenska föreningen för byggnadsvård kommer förhoppningsvis att bedriva ett "byggnadsvårdsläger" vid "vår" 1700-talsherrgård Ungurmuiža, samtidigt som arbeten vid uppbyggnaden av "Palmegården" Skangali kommer att vara i full gång. Vi vill gärna titta på hur arbetena fortgår och kan väl tänka oss att göra en "turistresa" av det hela om vi har några som vill följa med! Båda de f d godsens ligger alldeles i närheten av den fina staden Cēsis.

Inkvartering kan ske vid ett fräscht och trevligt litet familjehotell i Cēsis samt i det svenskägda hotellet Talava i Rujiena i närheten av Norra Vidzeme Naturskyddsområde. 5-6 övernattningar sammanlagt. Dagsutflykter till Rīga, Sigulda, naturskyddsområdet under ledning av vår svensktalande biolog Arnis Bērziņš och andra intressanta platser. Förelst inte fler än vad som ryms i en minibuss (alltså 9-10 personer).

Intresserad? Hör då av Dig /er till styrelsen:

Astrid Sköldebring
Rune Bengtsson

0176-576 30 (arb), 0176-181 36 (hem)
se redaktörsrutan

Får vi ihop en grupp så kan i alla fall vi som bor i Stockholmsområdet träffas och planera detaljerna tillsammans.

Välmatad lettisk årsbok om Norden

I slutet av 1995 kom i Lettland ut en årsbok för 1996 med titeln "Ziemeļmeita". Namnet är hämtat från den lettiska folkliga traditionen och betyder "flickan från Norden". Utgivare är Jānis Gedrovics som själv står bakom många av artiklarna i boken. Han är även aktiv medlem av Lettisk-Svenska förbundet i Riga.

Det är fråga om en mycket välmatad volym, 375 tätskrivna sidor. Innehållsmässigt spänner den öven många områden. Gemensamt är dock att artiklarna handlar om nordiska länderna eller samarbete Lettland-Norden. Artiklarna är samlade i rubriker som "Utbildning", "Fritid", "Kultur", "Med nordiska ögon", "Ekonomi", "Litteratur". Sånger av Bellman, recept på inlagd sill, presentation av Lettisk-Färöiska föreningen, intervju med chefen för Nordiska Informationskontoret i Riga, Richard Bærug är exempel ur innehållet. Man får reda på hur det gick till på 1920-talet när man kämpade för att Jānis Rainis skulle få Nobelpriset i litteratur. De nordiska regenterna Margrethe II, Harald och Carl XVI Gustav presenteras. Ja, jag skulle kunna hålla på länge än med att exemplifiera det mångsidiga innehållet.

Vem är då den tilltänkta läsaren av denna skrift? Kunskaper i lettiska språket krävs, eftersom allt materialet är skrivet på lettiska. I övrigt kan man nog tänka sig att vem som helst med intresse för Norden eller nordisk-baltiska frågor kan hitta matnyttig information i det rikhaltiga materialet. För min egen del har jag med glädje konstaterat att inte bara de stora nordiska länderna avhandlas utan även Island, Färöarna och Åland blir presenterade.

Om man skall komma ned någon kritisk synpunkt så är det att boken verkar svårtillgänglig genom sitt rika innehåll. Det är svårt att få ett samlat grepp om innehållet. Eftersom boken är tänkt att vara årligen återkommande finns det möjlighet för framtiden att kanske sänka ambitionsnivån en aning vad avser mängden information till förmån för tillgängligheten. Om jag har förstått avsikterna med de kommande numrena rätt kommer dessa att vara inriktade på specialtema, såsom miljövärd och autonoma regioner.

Det har varit en lustfylld syssla att botanisera bland artiklarna och jag önskar många andra samma läsglädje.

Rune Bengtsson

ANNONS

Sökes

Till en studiesamling om Lettlands järnvägar i historia och nutid sökes all slags materiel såsom vykort och andra foton, tidtabeller, biljetter, litteratur, järnvägspost och annat.

Rune Bengtsson, adress i redaktörsrutan.